ePublishing
ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ
NATIONAL DOCUMENTATION CENTRE

Μακεδονικά

Τόμ. 10, Αρ. 1 (1970)

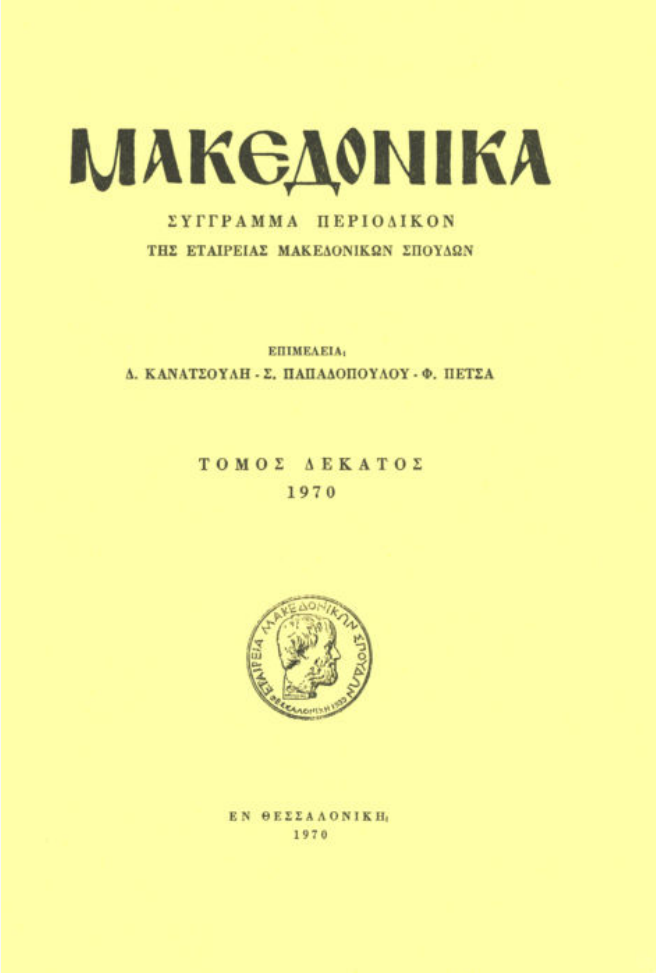
ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑι
Δ. ΚΑΝΑΤΣΟΥΛΗ - Σ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ - Φ. ΠΕΤΣΑ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ
1970

ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗι
1970

Η συγγένεια του βιβλίου «Αόρατος πόλεμος» του Νικόδημου Αγιορείτη με το «Combattimento spirituale» του Lorenzo Scupoli

Κωνσταντίνος Κ. Παπουλίδης

doi: 10.12681/makedonika.743

Copyright © 2014, Κωνσταντίνος Κ. Παπουλίδης

Άδεια χρήσης Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0.

Βιβλιογραφική αναφορά:

Παπουλίδης Κ. Κ. (2015). Η συγγένεια του βιβλίου «Αόρατος πόλεμος» του Νικόδημου Αγιορείτη με το «Combattimento spirituale» του Lorenzo Scupoli. *Μακεδονικά*, *10*(1), 23–34. https://doi.org/10.12681/makedonika.743

https://epublishing.ekt.gr | **e-Εκδότης:** EKT | **Πρόσβαση:** 04/08/2025 01:47:18

Η ΣΥΓΓΕΝΕΙΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ «ΑΟΡΑΤΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ» ΤΟΥ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗ ΜΕ ΤΟ «COMBATTIMENTO SPIRITUALE» ΤΟΥ LORENZO SCUPOLI

Εἶναι γνωστὸ ὅτι τὸ βιβλίο «Ἀόρατος Πόλεμος»[1] δὲ γράφτηκε ἀπὸ τὸν Νικόδημο Ἁγιορείτη[2]. Τὸ βιβλίο αὐτὸ εἶναι παράφραση, μὲ πολλὲς προσθαφαιρέσεις στὸ κείμενο, τοῦ ἔργου «Combattimento Spirituale»[3] τοῦ Ἰταλοῦ Ρωμαιοκαθολικοῦ μοναχοῦ Lorenzo Scupoli.

1. Ὁ Lorenzo Scupoli καὶ τὸ βιβλίο «Combattimento Spirituale».

Τὸ βιβλίο C.S. βλέπει τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας στὴ Βενετία στὰ 1589 μὲ συγγραφέα τὸν κόμη Ἱερώνυμο de Porcia. Κανένας τὸν 16ο αἰώνα δὲ θὰ φαντάστηκε, ὅτι τὸ μικρὸ ἐκεῖνο βιβλίο θὰ ἀποτελοῦσε ἀργότερα, ἀντικείμενο φιλολογικῆς καὶ θεολογικῆς διαμάχης καὶ ὅτι ἡ διαμάχη αὐτὴ θὰ ἔφτανε ὡς τὴν ἐποχή μας. Ἡ πρώτη ἔκδοση τοῦ C.S. εἶχε μόνο 24 κεφάλαια.

Σήμερα σὰν συγγραφέας τοῦ C. S. φέρεται ὁ μοναχὸς Lorenzo Scupoli, κατὰ κόσμον Φραγκῖσκος. Ὁ Scupoli, σύμφωνα μὲ τὸ βιογράφο του J. Mercier[4], γεννήθηκε στὰ 1530 στὸ Ὀτράντο τοῦ Βασιλείου τῆς Νεαπόλεως καὶ στὰ 1571 εἰσέρχεται στὶς τάξεις τοῦ μοναχικοῦ τάγματος τῶν θηατίνων[5].

---

1. «Βιβλίον ψυχοφελέστατον καλούμενον ΑΟΡΑΤΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ. Συντεθὲν μὲν πρὶν παρά τινος σοφοῦ ἀνδρός, καλλοπισθὲν δὲ καὶ διορθωθὲν μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας παρὰ τοῦ Ὁσιοτάτου ἐν μοναχοῖς κυρίου Νικοδήμου τοῦ Ἁγιορείτου...». Πρώτη ἔκδοση, Βενετία 1796 (στὴ συνέχεια Α.Π.).

2. Γενικὰ περὶ τοῦ Νικοδήμου Ἁγιορείτη καὶ τοῦ κινήματος τῶν Κολλυβάδων βλ. C. Papoulidis, Nicodème L' Hagiorite, extrait de «Theologie», Athènes 1967.

3. «Il Combattimento Spirituale del ven. servo di Dio Lorenzo Scupoli, chierico regolare...» Ἔχω ὑπ' ὄψη μου τὴν ἔκδοση Ρώμης τοῦ 1881. Παρ' ὅλες τὶς ἔρευνές μου, δὲ μπόρεσα νὰ βρῶ παλιότερο κείμενο (στὴ συνέχεια C. S).

4. Dictionnaire de Théologie Catholique (στὴ συνέχεια D. T. C.), XIV, 1745-1746.

5. Τὸ τάγμα τῶν θηατίνων μοναχῶν καθιερώθηκε στὴ Β. Ἰταλία ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπο τοῦ Theato Ἰωάννη-Πέτρο Carafa στὰ 1524. Εἶναι γνωστὸ τάγμα γιὰ τὰ αὐστηρὰ ἀσκητικά του ἰδεώδη. Εἶχε πνευματικοὺς δεσμοὺς μὲ τοὺς ἰησουίτες, ἀλλ' οἱ θηατίνοι βρίσκονταν σὲ πλεονεκτικότερη ἀπὸ πλευρᾶς πνευματικότητας θέση ἀπὸ ἐκείνους, γιατὶ εἶχαν σὰν ὁδηγὸ τὴν «Κλίμακα τοῦ Ἰωάννου» (Βλ. καὶ C. Papoulidis, Portée Oecuménique du renouveau monastique au XVIIIe siècle dans l'Église Orthodoxe, «Balkans Studies», Thessa-

Ἡ ἀκτίνα δράσεως τοῦ Scupoli ἦταν ἡ Β. Ἰταλία. Λίγα ὅμως χρόνια μετὰ τὴ μοναχική του κουρά, ἀπὸ συκοφαντία ἑνὸς λαϊκοῦ — ποὺ μέχρι σήμερα παραμένει ἄγνωστο τὸ περιεχόμενό της, ἐνῶ μερικοὶ ὑποστηρίζουν ὅτι κατηγορήθηκε σὰν ἀνήθικος — ὁ Scupoli καταδικάζεται σὲ καθαίρεση, «in ordinem laicorum», καὶ παραμένει ἔγκλειστος σ' ἕνα μοναστήρι τῆς Βενετίας. Ἄλλοι πάλι τὸν θέλουν ἔγκλειστο στὴ Ρώμη. Στὴν ἀπομόνωσή του, σύμφωνα μ' ὅσους θέλουν τὸν Scupoli συγγραφέα τοῦ C.S., γράφει τὰ 24 πρῶτα κεφάλαια τοῦ C.S. Ὑποστηρίζεται ὅτι ὁ Scupoli δὲν ἤθελε νὰ φέρεται σὰν συγγραφέας τοῦ C.S. ἀπὸ ταπεινοφροσύνη. Ἄλλοι πάλι ὑποστηρίζουν ὅτι δὲ μποροῦσε νὰ παρουσιαστῆ σὰν συγγραφέας, ἐπειδὴ ἦταν καταδικασμένος, καὶ τέλος ἄλλοι ὅτι ὁ κόμης Ἱερώνυμος de Porcia ἦταν ὁ χρηματοδότης τοῦ ἔργου. Τὰ προβλήματα αὐτὰ καὶ ἄλλα, ποὺ θὰ δοῦμε παρακάτω, ὁδηγοῦν τὸν βιογράφο τοῦ Scupoli, J. Mercier, νὰ γράψη, ὅτι «...εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ καθορίσουμε μὲ βεβαιότητα τὸν συγγραφέα τοῦ περίφημου αὐτοῦ δοκιμίου»[1]. Αὐτὰ γιὰ ὅσους στὴν Ἑλλάδα γράφουν μὲ βεβαιότητα ὅτι τὸ C.S. γράφτηκε ἀπὸ τὸν Scupoli. Ὁ Scupoli πέθανε στὴ Νεάπολη στὰ 1610.

Στὰ 1659 καὶ κατὰ τὴν ἀνακήρυξη σὲ ἅγιο τοῦ Φραγκίσκου de Salles, ὁ ὁποῖος εἶχε γνωριστῆ μὲ τὸ μοναχὸ Scupoli, ἀναφέρεται γιὰ πρώτη φορὰ ἡ πνευματικὴ ἀξία τοῦ τάγματος τῶν θηατίνων μοναχῶν, ἐπειδὴ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, τόσο τὸ πρωτότυπο, ὅσο καὶ οἱ διάφορες μεταφράσεις τοῦ βιβλίου, κυκλοφοροῦσαν ἔχοντας σὰν συγγραφέα «ἕνα μοναχὸ τοῦ τάγματος τῶν θηατίνων» καὶ ἐπειδὴ ὁ Φραγκῖσκος de Salles συνιστοῦσε πάντοτε τὸ C.S. γιὰ τὴ πνευματικότητα τοῦ περιεχομένου του.

Στὰ 1724, 1735 καὶ 1750 παρουσιάζονται σ' ἕνα τόμο στὴν Πάδουα, τρία ἔργα, τὸ C.S., τὸ «Il Sentiero del Paradiso» καὶ τὸ «Il modo di consolare ed aiutare gl'infermi a ben morire». Καὶ τὰ τρία αὐτὰ ἔργα παρουσιάστηκαν μὲ τὴν ἐπικεφαλίδα τοῦ πρώτου (δηλ. C.S.) καὶ μὲ συγγραφέα τὸν Scupoli Ὁ βιογράφος ὅμως τοῦ Scupoli, J. Mercier, ἂν δὲν ἀμφισβητῆ σὰν συγγραφέα τῶν ἔργων τὸν Scupoli, τουλάχιστο δὲν τὸ βεβαιώνει[2].

Τὸ πρῶτο δοκίμιο γιὰ τὸ βιβλίο C.S. γράφτηκε στὰ λατινικὰ στὰ 1747 στὴ Βερώνα ἀπὸ ἕνα μοναχὸ τοῦ τάγματος τῶν θηατίνων, τὸν π. Contini, ὁ ὁποῖος ἀναφέρει καὶ ὅσες μεταφράσεις ἔγιναν ἀπὸ τὸ ἰταλικὸ πρωτότυπο ὡς τὴν ἐποχή του. Ἡ ἐργασία τοῦ Contini εἶναι σταθμὸς στὴν προβληματο-

---

loniki, 10/1,1969, σ. 108). Ἀργότερα οἱ ἰησουίτες θὰ καταπολεμήσουν τοὺς θηατίνους. Γιὰ τοὺς θηατίνους βλ. J. Canu, Les ordres religieux masculins, (Fayrd) Paris 1959, σ. 79-82 καὶ H. Marc-Bonnet, Histoire des ordres religieux, (P.U.F.) Paris 1949, σ. 76 καὶ 82.

1. D.T.C., ἔ.ἀ.

2. «Κυκλοφόρησαν μὲ τὸ ὄνομα τοῦ L. Scupoli διάφορα πνευματικὰ συγγράμματα», D.T.C., ἔ.ἀ.

λογία τοῦ C.S., γιατὶ πρῶτος ὁ Contini ἀναφέρει μὲ βεβαιότητα σὰν συγγραφέα τοῦ βιβλίου τὸν Scupoli.

Ἂν ὅμως ἐξετάσουμε τὴν περιπέτεια τῆς μεταφράσεως τοῦ C.S. στὰ γαλλικά, θὰ δοῦμε, ὅτι, ἐνῶ τὸ ἰταλικὸ πρωτότυπο εἶχε μόνο 24 κεφάλαια, τὰ ὁποῖα σιγὰ-σιγὰ γίνονται 33, 37 καὶ 40, χωρὶς νὰ γνωρίζουμε ἂν αὐτὰ τὰ κεφάλαια ποὺ προστέθηκαν ἀνήκουν στὸν Scupoli, στὴ γαλλικὴ μετάφραση — ποὺ ἡ πρώτη ἔγινε δυὸ χρόνια πρὶν ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Scupoli, δηλ. στὰ 1680 — ἔχουμε 66 κεφάλαια.

Μὲ τὴν πάροδο τῶν χρόνων ἔχουμε αὔξηση τῶν μεταφράσεων σὲ διάφορες γλῶσσες (στὰ λατινικὰ ἔγινε ἀπὸ τὸν καθηγητὴ τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Fribourg, I. Lorichius), ἀλλὰ καὶ αὔξηση τῶν κεφαλαίων τοῦ C.S. Ἔτσι ἀναφέρουμε γιὰ παράδειγμα τὴν ἰταλικὴ ἔκδοση τῆς Ρώμης στὰ 1881, ποὺ ἔχει 66 κεφ. τοῦ C.S., 38 κεφ. ἑνὸς «Aggiunta al Combattimento Spirituale», 15 κεφ. τοῦ «Sentiero del Paradiso» καὶ τέλος ἄλλα 37 κεφ. τοῦ «Dell modo di consolare ed aiutare gl' infermi a ben morire». Ὅλα αὐτὰ παρουσιάζονται πάντοτε μὲ τὴν ἐπικεφαλίδα C.S.

Στὶς διάφορες εἰσαγωγὲς καὶ προλεγόμενα τῶν ἐκδόσεων ἀναφέρεται συχνὰ ὅτι ἡ αὔξηση τῶν κεφαλαίων τοῦ C.S. ἔγινε πάντοτε ἀπὸ τὸν Scupoli. Ὅλοι αὐτοὶ ἐπαναλαμβάνουν τὴ γνώμη τοῦ Contini χάρις στὸν ὁποῖο μέχρι σήμερα λέμε ὅτι τὸ C.S. ἀνήκει στὸν Scupoli.

Εἶναι ὅμως γεγονὸς ὅτι καὶ στοὺς κόλπους τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας πολλοὶ δὲν παραδέχτηκαν σὰν συγγραφέα τοῦ C.S. τὸν Scupoli. Ἡ διαμάχη μεταξὺ τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν ταγμάτων στὸ Μεσαίωνα ἔφτασε καὶ στὴν ἀμφισβήτηση τοῦ C.S. Ἔτσι παρουσιάζονται οἱ βενεδικτίνοι καὶ ἀποδίδουν τὸ βιβλίο στὸν Ἰσπανὸ βενεδικτίνο Ἰωάννη de Castañiza[1]. Μετὰ τοὺς βενεδικτίνους τὸ διεκδικοῦν καὶ οἱ ἰησουίτες, οἱ ὁποῖοι τὸ ἀποδίδουν στὸν ἰησουίτη Ἀχιλλέα Gagliardi[2].

Ὅπως κι ἂν ἔχουν τὰ πράγματα, νομίζω, ὅτι εἶναι φανερό, πὼς κι ἂν ἀνήκουν τὰ 24 πρῶτα κεφάλαια τοῦ C.S. στὸν Ἰταλὸ θηατίνο μοναχὸ Scupoli, τὸ ὑπόλοιπο μέρος τοῦ ἔργου ἀνήκει στὴν κατηγορία τῶν θρησκευτικῶν βιβλίων τοῦ Μεσαίωνα, ποὺ κάθε τόσο παρουσιαζόταν σὲ περισσότερα κε-

1. Βλ. βιογραφικὰ στοιχεῖα στὸ σχετικὸ λῆμμα τοῦ M. Alamo, στὸ Dictionnaire de Spiritualité (στὴ συνέχεια D.S.), II, Paris 1953, 278, ὅπου ὁ συγγραφέας ὑποστηρίζει ὅτι τὸ C. S. δὲν γράφτηκε ἀπὸ τὸν Ἰωάννη de Castañiza (1545;-1599), τὸν ἱεροκήρυκα τοῦ Φιλίππου 2ου, ἀλλὰ ἔγινε σύγχιση μὲ ἕνα ὁμώνυμο ἔργο του, μετάφραση κι αὐτὸ ἀπὸ ἕνα λατινικὸ κείμενο τῆς ἐποχῆς.

2. Βλ. βιογραφικὰ στοιχεῖα στὸ σχετικὸ λῆμμα τῶν I. Iparraguire καὶ A. Derville, στὸ D.S., VI, Paris 1967, σ. 53-64. Καὶ ὁ Gagliardi (1537/8-1607), ἰησουίτης Ἰταλός, συμβαίνει νὰ εἶναι συγγραφέας συγγενικοῦ ἔργου μὲ τὸ C.S.

φάλαια καὶ αὐτὸ ἀπὸ διάφορους συγγραφεῖς, ποὺ σήμερα εἶναι δύσκολο νὰ τοὺς ἀποκαλύψουμε. Κλασικὸ παράδειγμα εἶναι τὸ βιβλίο «Μίμηση Χριστοῦ» τοῦ Θωμᾶ Α Kempis.

2. Ὁ Νικόδημος Ἁγιορείτης καὶ τὸ βιβλίο «Ἀόρατος Πόλεμος».

Στὰ 1955, μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς ἀνακηρύξεως σὲ ἅγιο τοῦ Νικοδήμου Ἁγιορείτη ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, ξανάρχισε ὁ θόρυβος σχετικὰ μὲ τὶς ἐπιδράσεις ποὺ δέχθηκε ὁ ἁγιορείτης ἅγιος ἀπὸ τὴ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία, ἐπειδὴ παρέφρασε, μὲ πολλὲς ὅμως, ὅπως ἀνέφερα, προσθαφαιρέσεις, τὸ C.S. στὰ ἑλληνικά[1].

Πράγματι ὁ «Πνευματικὸς Πόλεμος» (C.S.) τοῦ Scupoli, ἔγινε στὰ ἑλληνικὰ «Ἀόρατος Πόλεμος» ἀπὸ τὸν Νικόδημο Ἁγιορείτη. Τὸ C.S. μὲ 200 περίπου σελίδες σχήματος τσέπης ἔγινε ἀπὸ τὸ Νικόδημο 250 περίπου σελίδες 8ου σχήματος. Ὁ διπλασιασμὸς τοῦ κειμένου παρουσιάστηκε, γιατὶ ὁ Νικόδημος προσέθεσε πολλὲς παραπομπές. Πολλοὶ ὑποστηρίζουν (Θεοδώρητος προηγ. Λαυριώτης, Ἰεζεκιὴλ Βελανιδιώτης μητροπ. Θεσσαλιώτιδος, Εὐλόγιος Κουρίλας, M. Viller κ.ἄ.) ὅτι ὁ Νικόδημος Ἁγιορείτης ἔχει ὑποστῆ ἐπίδραση τοῦ Ρωμαιοκαθολικισμοῦ καὶ διότι παρέφρασε στὰ ἑλληνικὰ τὸ C.S. Ἄλλοι πάλι ὑποστηρίζουν πὼς στὸν Α.Π., μὲ τὶς προσθαφαιρέσεις καὶ τὶς παραπομπὲς τοῦ Νικοδήμου Ἁγιορείτη, ἔχει δοθῆ ἕνα χρῶμα ὀρθόδοξης πνευματικότητας (Hodges, Κολιτσάρας, μοναχὸς Θεόκλητος Διονυσιάτης)[2]. Κατὰ τὴν γνώμη μου συμβαίνουν καὶ τὰ δύο, δηλ. ὁ Νικόδημος Ἁγιορείτης ὑπέστη ἐπίδραση ἀλλὰ φροντίζει νὰ ἀναβαφτίση τὸ κείμενο πρὸς τὸ ὀρθόδοξο χρῶμα μὲ τὶς παραπομπὲς καὶ ἄλλες ἀλλαγὲς τοῦ κειμένου. Δὲν τὸ κατορθώνει ὅμως ἀπόλυτα, γιατὶ τὰ τελευταῖα κεφάλαια τοῦ Α.Π. δὲν ἔχουν καμιὰ σχέση μὲ τὴν ὀρθόδοξη πνευματικότητα. Ὁ Γάλλος ὀρθόδοξος ἀρχιμανδρίτης L. Gillet νομίζω ὅτι ὑπερβάλλει, ὅταν ὑποστηρίζη ὅτι ἡ παράφραση στὰ ἑλληνικὰ τοῦ C.S. ἀπὸ τὸ Νικόδημο Ἁγιορείτη ἀποτελεῖ «...literary and spiritual piracy»[3], κι αὐτὸ γιατὶ ὁ Νικόδημος δὲν ἀναφέρει τὸν πραγματικὸ συγγραφέα τοῦ C.S. Μήπως ὅμως στὶς πρῶτες ἐκδόσεις του ὁ Α.Π. δὲν εἶχε πάντοτε τὴ φράση «συντεθὲν μὲν πρὶν παρά τινος σοφοῦ

1. Γιὰ λεπτομέρειες βλ. C. Papoulidis, Nicodème L'Hagiorite, ἔ.ἀ., σ. 80-81 καὶ 91-96.

2. Γιὰ λεπτομέρειες βλ. C. Papoulidis, Nicodème L'Hagiorite, ἔ.ἀ., σ. 80-81 καὶ 91-96.

3. Βλ. κριτικὴ τοῦ L. Gillet, στὴν Εἰσαγωγὴ τοῦ H. A. Hodges στὸ βιβλίο «The Unseen Warfare» τῶν E. Kadloubovsky καὶ G. E. Palmer, London 1952, στὸ περιοδικὸ «Sobornost» (London), 12 (1952), σ. 586.

ἀνδρός, καλλοπισθὲν δὲ καὶ διορθωθέν... παρὰ τοῦ... κυρίου Νικοδήμου»;

Ἕνα ἄλλο σημεῖο τῆς συμπληρώσεως τοῦ Νικοδήμου Ἁγιορείτη στὸν Α.Π. εἶναι καὶ ἡ ἐξέταση τῶν παραπομπῶν[1], ποὺ προστέθηκαν στὸ παραφρασμένο στὰ ἑλληνικὰ ἔργο τοῦ Scupoli. Ὁ Νικόδημος παραπέμπει στὴν Παλαιὰ Διαθήκη 36 φορὲς (13 στοὺς Ψαλμ., 4 στὸν Ἡσαΐα, ἀπὸ 3 στὴ Γένεση, Κριτὲς καὶ Παροιμ. Σολ. καὶ ἀπὸ 1 στὸ Δεύτερον., Β' Βασιλ., Α' Παραλ., Ἰερεμ., Ἰεζεκ., Δανιήλ, Ἐκκλησιαστή, Σοφ. Σολ., Ἔσθ. Ἆσμ., καὶ Ἰωὴλ), στὴν Καινὴ Διαθήκη 50 φορὲς (10 στὸ Ματθ., 8 στὴν Α' Κορινθ., 6 στὴ Ρωμ., ἀπὸ 4 στοὺς Ἰωάν., καὶ Α' Ἰωάν., ἀπὸ 3 στὸ Λουκ., Β' Κορινθ., καὶ Ἰακ., καὶ ἀπὸ 1 στὶς Πράξ., Φιλιπ., Κολοσ., Α' Τιμοθ., Β' Τιμοθ., Ἑβρ., Α' Πέτρ., Β' Ἰωάν. καὶ Γ' Ἰωάν.) στοὺς Πατέρες 109 φορὲς (18 στὸν Ἰσὰκ τὸν Σύρο, 15 στὸ Μ. Βασίλειο, 11 στὸ Γρηγόριο Παλαμᾶ, 8 στὸν Ἰωάννη Χρυσόστομο, 7 στὸ Μάξιμο Ὁμολογητή, 6 στὸ Θεοφύλακτο Βουλγαρίας, 5 στὸ Γρηγόριο Θεολόγο, ἀπὸ 3 στοὺς Πέτρο Δαμασκηνό, Ἰωάννη Δαμασκηνὸ καὶ Ἰωάννη τῆς Κλίμακος, ἀπὸ 2 στοὺς Διονύσιο Ἀρεοπαγίτη, Βαρσανούφιο, Μοναχὸ Ἐπιφάνιο, Νεῖλο, Γρηγόριο Σιναΐτη καὶ Συμεὼν Νέο Θεολόγο καὶ ἀπὸ 1 στοὺς Γρηγόριο Νύσσης, Κύριλλο Ἀλεξανδρείας, Μέγα Ἀρσένιο, Μελέτιο Ὁμολογητή, Ἀββὰ Μακάριο, Μάρκο Ἀσκητή, Ἰωάννη μαθητὴ Βαρσανουφίου, Ἰὼβ ἀπὸ τὴ Μυριόβιβλο τοῦ Πατρ. Φωτίου, Θαλάσσιο, Νικήτα Στηθᾶτο, Κάλλιστο Ξανθόπουλο, Ἰγνάτιο Ξανθόπουλο καὶ Μάρκο Ἐφέσσου). Στὶς παραπάνω παραπομπὲς Ἀνατολικῶν Πατέρων θὰ πρέπη νὰ προσθέσουμε καὶ 2 Δυτικοὺς (4 στὸν Ἱερὸ Αὐγουστῖνο καὶ 1 στὸν Ἱερώνυμο). Ἐδῶ θὰ προσθέσουμε καὶ πολλὲς παραπομπές, ποὺ κάνει ὁ Νικόδημος στὴ «Φιλοκαλία» (ἀνώνυμα) καὶ ἀπὸ 1 στὸ «Γεροντικὸ» καὶ στὸ «Συναξαριστή». Στοὺς ὑπόλοιπους συγγραφεῖς παραπέμπει 4 φορὲς (2 στὸν Κορέσσιο καὶ ἀπὸ 1 στὸν Κατασκεπηνὸ Νικόλαο καὶ τὸν Βλεμίδη).

Μετὰ τὴν εἰσαγωγὴ στὰ δύο βιβλία καὶ τοὺς συγγραφεῖς τους, ἃς δοῦμε τώρα τὰ δύο κείμενα[2] συγκρίνοντας κάθε κεφάλαιο.

3. Σύγκριση τῶν δύο κειμένων.

Τὸ	1	κεφ.	τοῦ	Α.Π.	εἶναι	μετάφραση	τοῦ	1	κεφ.	τοῦ	C.S.,	σὺν 7 παραπομπές.
»	2	»	»	»	»	»	»	2	»	»	»	, σὺν 4 παραπομπές.
»	3	»	»	»	»	»	»	3	»	»	»	, σὺν 2 παραπομπές.
»	4	»	»	»	»	»	»	4	»	»	»	.
»	5	»	»	»	»	»	»	5	»	»	»	.
»	6	»	»	»	»	»	»	6	»	»	»	.

1. Χρησιμοποιῶ τὸν Α.Π. τῆς ἐκδόσεως Ο.Χ.Α., Ἀθῆναι 1947.

2. Ἡ σύγκριση γίνεται ἀπὸ τὸ ἰταλικὸ κείμενο τοῦ C.S., ἔκδ. Ρώμης 1881, καὶ ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸ τοῦ Α.Π., ἔκδ. Ἀθηνῶν 1947.

Τὸ 7 κεφ. τοῦ Α.Π. εἶναι μετάφραση τοῦ 7 κεφ. τοῦ C.S.
» 8 » » » » » » 8 » » » , σὺν 1 παραπομπή.
» 9 » » » » » » 9 » » » , σὺν 1 παραπομπή.
» 10 » » » » » » 10 » » » , σὺν 3 παραπομπές.
» 11 » » » » » » 11 » » » .
» 12 » » » » » » 12 » » » , σὺν 4 παραπομπές.
» 13 » » » » » » 13 » » » , σὺν 4 παραπομπές.
» 14 » » » » » » 14 » » » .
» 15 » » » » » » 15 » » » , σὺν 2 παραπομπές.
» 16 » » » » » » 16 » » » , σὺν 1 παραπομπή.
» 17 » » » » » » 17 » » » .
» 18 » » » » » » 18 » » » , σὺν 3 παραπομπές.
» 19 » » » » » » 19 » » » , σὺν 4 παραπομπές.
» 20 » » » » » » 20 » » » , σὺν 2 παραπομπές.
» 21 » » » » » » 21 » » » , σὺν 4 παραπομπές.
» 22 » » » » » » 22 » » » , σὺν 1 παραπομπή.
» 23 » » » » » » 23 » » » , σὺν 2 παραπομπές.

Τὸ 24 κεφ. τοῦ Α.Π. εἶναι μετάφραση καὶ ἀντικατάσταση τοῦ 24 κεφ. τοῦ C.S., σὺν 6 παραπομπές. Ἡ ἑλληνικὴ ἔκδοση ἔχει ἐδῶ πολλὲς παραλλαγές, ἀλλὰ καὶ προσθῆκες, τὶς ὁποῖες ὁ Νικόδημος Ἁγιορείτης μετέφερε ἀπὸ τὸ βιβλίο του «Συμβουλευτικὸν Ἐγχειρίδιον» (στὴ συνέχεια Σ. Ε.), Βλ. ἔκδ. Σ.Ν. Σχοινᾶ, Βόλος 1958, σὲ σημεῖο νὰ διπλασιαστῆ σὲ ὕλη τὸ κεφάλαιο. Οἱ προσθέσεις, ποὺ ἔγιναν ἐδῶ εἶναι μιὰ περίληψη τῶν κεφαλαίων Γ′, Δ′, Ε′, ΣΤ′, Ζ′ καὶ Η′, τοῦ βιβλίου τοῦ Σ.Ε. (σ. 5-97). Μεταφέρουμε ἐδῶ μόνο τὶς ἐπικεφαλίδες τῶν κεφαλαίων ἀπὸ τὸ Σ.Ε. Κεφ. Γ′, Περὶ φυλακῆς τῆς ὁράσεως, κεφ. Δ′, Περὶ φυλακῆς τῆς ἀκοῆς, κεφ. Ε′, Περὶ φυλακῆς τῆς ὀσφρήσεως, κεφ. ΣΤ′, Περὶ φυλακῆς τῆς γεύσεως ἢ τοῦ στόματος, κεφ. Ζ′, Περὶ φυλακῆς τῆς ἁφῆς καὶ κεφ. Η′, Περὶ φυλακῆς κοινῶς ὅλων τῶν αἰσθήσεων.

Τὸ κεφ. 25 τοῦ Α.Π. («Πῶς πρέπει νὰ διορθώνωμεν τὴν φαντασίαν καὶ τὴν ἐνθύμησίν μας», σ. 86-96), σὺν 13 παραπομπές, εἶναι τὸ μόνο κεφάλαιο τοῦ Α.Π. τὸ ὁποῖον ἀνήκει στὸ Νικόδημο Ἁγιορείτη. Τὸ κεφάλαιο αὐτὸ ὄχι μόνο ἀποτελεῖ περίληψη, ἀλλὰ καὶ ἐπέκταση τοῦ 9ου κεφ. τοῦ βιβλίου τοῦ Νικοδήμου Σ.Ε. (σ. 97-104) «Περὶ φυλακῆς τῆς φαντασίας». Στὴ σελ. 97 μάλιστα τοῦ Σ.Ε. ὑπάρχει καὶ μιὰ ἐνδιαφέρουσα εἴδηση τοῦ Νικόδημου Ἁγιορείτη, «Ὅρα καὶ ἐν τῷ νεοτάτῳ βιβλίῳ τοῦ Ἀοράτου Πολέμου τὸ κεφάλαιον, περὶ τοῦ πῶς πρέπει νὰ διορθώνωμεν τὴν φαντασίαν ἡμῶν, ὅπερ ὁλόκληρον ἡμεῖς προσεθήκαμεν ἐκεῖ, ὡς ἀναγκαῖον καὶ ὅσα ἀφήκαμεν ἐδῶ ἀναπλήρωσον τοῖς ἐκεῖ»[1].

1. Ὑπενθυμίζω ὅτι ὁ Α.Π. ἐκδόθηκε στὰ 1796 καὶ τὸ «Συμβουλευτικὸν Ἐγχειρίδιον»

Τὸ 26 κεφ. τοῦ Α.Π. εἶναι μετάφραση τοῦ 25 κεφ. τοῦ C.S., σὺν 2 παραπομπές.
» 27 » » » » » » 26 » » » , σὺν 2 παραπομπές.
» 28 » » » » » » 27 » » » .
» 29 » » » » » » 28 » » » .
» 30 » » » » » » 29 » » » .
» 31 » » » » » » 30 » » » , σὺν 1 παραπομπή.
» 32 » » » » » » 31 » » » , σὺν 2 παραπομπές.
» 33 » » » » » » 32 » » » , σὺν 5 παραπομπές.
» 34 » » » » » » 33 » » » .
» 35 » » » » » » 34 » » » .
» 36 » » » » » » 35 » » » , σὺν 1 παραπομπή.
» 37 » » » » » » 36 » » » .
» 38 » » » » » » 37 » » » .
» 39 » » » » » » 38 » » » , σὺν 1 παραπομπή.
» 40 » » » » » » 39 » » » .
» 41 » » » » » » 40 » » » , σὺν 4 παραπομπές.
» 42 » » » » » » 41 » » » , σὺν 1 παραπομπή.
» 43 » » » » » » 42 » » » , σὺν 1 παραπομπή.
» 44 » » » » » » 43 » » » .
» 45 » » » » » » 44 » » » , σὺν 2 παραπομπές.
Τὸ 46 κεφ. τοῦ Α.Π. εἶναι ἀντικατάσταση τοῦ 45 κεφ. τοῦ C.S., σὺν 2 παραπομπές.

Στὴ θέση τοῦ 45ου κεφ. τοῦ C.S. («Che cosa sia l'orazione mentale») ὁ Νικόδημος Ἁγιορείτης τοποθετεῖ τὸ 46ο κεφ. τοῦ Α.Π. μὲ ἐπικεφαλίδα: «Τί πράγμα εἶναι ἡ νοερὰ προσευχὴ καὶ πόσων λογιῶν ἠμπορεῖ νὰ γίνεται». Τὸ 47 κεφ. τοῦ Α.Π. εἶναι μετάφραση τοῦ 46 κεφ. τοῦ C.S., σὺν 2 παραπομπές.
» 48 » » » » » » 47 » » » .
» 49 » » » » » » 48 » » » , σὺν 1 παραπομπή,
ἡ ὁποία ἔχει ἐνδιαφέρον γιὰ τὶς θέσεις τοῦ Νικοδήμου Ἁγιορείτη στὴ Μαριολογία του. Τὴν ἀντίδραση στὶς θέσεις τοῦ Νικοδήμου καὶ τὴν ἀπάντησή του βλ. στὸ βιβλίο Σ.Ε., σ. 201-210: «Ἀπολογία ὑπὲρ τοῦ ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ Ἀοράτου Πολέμου κειμένου σημειώματος περὶ τῆς Κυρίας ἡμῶν Θεοτόκου». Τὸ 50 κεφ. τοῦ Α.Π. εἶναι μετάφραση τοῦ 49 κεφ. τοῦ C.S.
» 51 » » » » » » 50 » » » , σὺν 1 παραπομπή.
» 52 » » » » » » 51 » » » , σὺν 2 παραπομπές.
» 53 » » » » » » 52 » » » , σὺν 4 παραπομπές,

στὰ 1801. Ἡ λέξη «προσεθήκαμεν» τοῦ Νικοδήμου Ἁγιορείτη μπορεῖ νὰ χρησιμοποιηθῆ καὶ σὰν δεύτερο ἐπιχείρημα (ἂν σὰν πρῶτο χρησιμοποιήσουμε τὸ «...Συντεθὲν μὲν πρὶν παρά τινος σοφοῦ ἀνδρὸς...») στὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Νικόδημος Ἁγιορείτης δὲ ζήτησε συγγραφικὲς δάφνες ἀπὸ τὸν Α.Π.

Τὸ	1	κεφ.	τοῦ	Β′	μέρους	τοῦ	Α.Π.	εἶναι	μετάφ.	τοῦ	53	κεφ.	τοῦ	C.S.
»	2	»	»	»	»	»	»	»	»	»	54	»	»	», σὺν 1 παραπομπή.
»	3	»	»	»	»	»	»	»	»	»	55	»	»	», σὺν 1 παραπομπή.
»	4	»	»	»	»	»	»	»	ἀντικ.	»	56	»	»	», σὺν 3 παραπομπές.
»	5	»	»	»	»	»	»	»	μετάφ.	»	57	»	»	», σὺν 1 παραπομπή.
»	6	»	»	»	»	»	»	»	»	»	58	»	»	», σὺν 2 παραπομπές.
»	7	»	»	»	»	»	»	»	»	»	59	»	»	», σὺν 4 παραπομπές.
»	8	»	»	»	»	»	»	»	»	»	60	»	»	», σὺν 1 παραπομπή.
»	9	»	»	»	»	»	»	»	»	»	62	»	»	», σὺν 1 παραπομπή[1].
»	10	»	»	»	»	»	»	»	»	»	63	»	»	».
»	11	»	»	»	»	»	»	»	»	»	64	»	»	».
»	12	»	»	»	»	»	»	»	»	»	65	»	»	».
»	13	»	»	»	»	»	»	»	»	»	66	»	»	».
»	14	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	»	»	», S.P.[2]
»	15	»	»	»	»	»	»	»	»	»	2	»	»	».
»	16	»	»	»	»	»	»	»	»	»	3	»	»	», σὺν 1 παραπομπή.
»	17	»	»	»	»	»	»	»	»	»	4	»	»	».
»	18	»	»	»	»	»	»	»	»	»	5	»	»	», σὺν 1 παραπομπή.
»	19	»	»	»	»	»	»	»	»	»	6	»	»	», σὺν 1 παραπομπή.
»	20	»	»	»	»	»	»	»	»	»	7	»	»	», σὺν 4 παραπομπές.
»	21	»	»	»	»	»	»	»	»	»	9	»	»	».[3]
»	22	»	»	»	»	»	»	»	»	»	10	»	»	».
»	23	»	»	»	»	»	»	»	»	»	11	»	»	».
»	24	»	»	»	»	»	»	»	»	»	12	»	»	».
»	25	»	»	»	»	»	»	»	»	»	13	»	»	», σὺν 3 παραπομπές.
»	26	»	»	»	»	»	»	»	»	»	14	»	»	», σὺν 1 παραπομπή.
»	27	»	»	»	»	»	»	»	»	»	15	»	»	».

Κλασικὸ παράδειγμα διαφορᾶς τῶν δύο κειμένων (τοῦ Α.Π. καὶ C.S.) καὶ τῆς ἐργασίας τοῦ Νικοδήμου Ἁγιορείτη, παραμένει πάντοτε τὸ πρῶτο

---

1. Τὸ κεφ. 61 τοῦ C. S. (= Che in questa battaglia bisogna continuare combattendo sino alla morte) δὲ χρησιμοποιήθηκε ἀπὸ τὸν Νικόδημο Ἁγιορείτη, γιατὶ δὲν συμφωνοῦσε μὲ τὴ γνώμη τοῦ Scupoli, ὅτι οἱ πιστοὶ ἢ θὰ νικήσουν, ἢ θὰ πεθάνουν. Ὁ Νικόδημος ἀποφεύγει τὴ λέξη «θάνατος». Ἄλλωστε στὸ βιβλίο του Σ.Ε., σ. 97, ἀναφέρει ὅτι «οἱ μὴ νικῶντες εἰς τὸν Ἀόρατον Πόλεμον εἶναι μηδαμινοί».

2. «Della pace interiore ovvero Santiero del Paradiso» (στὴ συνέχεια S.P.). Ὁ Νικόδημος Ἁγιορείτης χρησιμοποιεῖ τὸ τρίτο μέρος ἢ τρίτο βιβλίο τοῦ C. S. καὶ δὲν χρησιμοποιεῖ καθόλου τὸ δεύτερο (= Aggiunta al Combattimento Spirituale).

3. Τὸ κεφ. 8 τοῦ S.P. (= Fede che si deve nel SS. Sacramendo dell'altare e come la personna si ha da offerire al Signore) δὲ χρησιμοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Νικόδημο Ἁγιορείτη, γιατὶ ἀναφέρει γιὰ τὸ Καθαρτήριο πῦρ.

κεφάλαιο τοῦ Α.Π. Ἐκεῖ ὑπερτερεῖ, ἀπὸ τὶς παραπομπές, ἡ σκέψη τοῦ Νικοδήμου. Αὐτὸ τὸ παράδειγμα παρουσίασε σὲ δύο παράλληλες στῆλες καὶ ὁ Γερμανὸς προτεστάντης Ph. Meyer[1]. Γιὰ τὸ παράδειγμα αὐτὸ τοῦ Meyer καὶ τὰ συμπεράσματά του (ὑπὲρ τοῦ Νικοδήμου Ἁγιορείτη) διαμαρτύρεται ὁ Γάλλος Ρωμαιοκαθολικὸς M. Viller, φθάνοντας στὸ σημεῖο νὰ ὑποστηρίξη ὅτι τὸ πρῶτο κεφ. τοῦ C.S. δὲν ἄλλαξε καθόλου στὸν Α.Π.[2].

Ἕνα ἄλλο παράδειγμα τοῦ τρόπου ἐργασίας τοῦ Νικοδήμου Ἁγιορείτη εἶναι καὶ ἡ σύγκριση τοῦ 45ου κεφ. τοῦ C.S. μὲ τὸ 46ο κεφ. τοῦ Α.Π.

C.S., κεφ. 45, σ. 125.

CHE COSA SIA
L'ORAZIONE MENTALE

L' orazione mentale è una elevazione di mente a Dio con attuale o virtuale domanda di quello che si desidera.

Α.Π., κεφ. 46, σ. 147.

ΤΙ ΠΡΑΓΜΑ ΕΙΝΑΙ Η ΝΟΕΡΑ
ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΚΑΙ ΠΟΣΩΝ ΛΟΓΙΩΝ
ΗΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΓΙΝΗ

Ἡ Νοερὰ καὶ Καρδιακὴ προσευχὴ κατὰ τοὺς Ἁγίους Πατέρας τοὺς καλουμένους Νηπτικοὺς κυρίως εἶναι τὸ νὰ συμμαζώνῃ ὁ ἄνθρωπος τὸν νοῦν μέσα εἰς τὴν καρδίαν του, καὶ χωρὶς νὰ λαλήσῃ μὲ τὸ στόμα, μὲ μόνον τὸν ἐνδιάθετον λόγον, τὸν ἐν τῇ καρδίᾳ λαλούμενον, νὰ λέγῃ τὴν σύντομον ταύτην καὶ μονολόγιστον προσευχήν· ἤγουν τό, «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με»· βαστῶντας καὶ ὀλίγον τὴν ἀναπνοήν. Καταχρηστικῶς δὲ καὶ πλατύτερον λέγεται Νοερὰ Προσευχὴ καὶ κάθε δέησις, ὁποῦ δὲν λαληθῇ μὲ τὸ στόμα, ἀλλὰ μὲ τὸν νοῦν καὶ μὲ τὸν ρηθέντα ἐνδιάθετον λόγον τῆς καρδίας.

1. Βλ. στὸ «Zeitschrift für Kirchengeschichte», XI(1890), σ. 419-420.

2. Βλ. τὸ ἄρθρο τοῦ Nicodème L'Agiorite et ses emprunts à la littérature spirituelle occidentale, «Revue d' ascétique et de mystique», V (1924) σ. 174-177, ὅπου στὴ σελ. 174, ὑποσ. 4, ἀναφέρει χαρακτηριστικὰ ὅτι «...Nicodème n'a rien changé au premier chapitre de Scupoli...».

Ἄξια προσοχῆς εἶναι καὶ μιὰ ἄλλη παραλλαγή. Ὁ Νικόδημος Ἁγιορείτης, σὰν ἁγιορείτης δὲ θέλει καὶ δὲ χρησιμοποιεῖ γυναικεῖα ὀνόματα ἐκτὸς ἀπὸ ἐκεῖνο τῆς Παναγίας. Ὅπου λοιπὸν στὸ C.S. συναντᾶ τὸ θηλυκὸ γένος τὸ μετατρέπει σὲ διάφορες ἄλλες λέξεις. Ὁ Viller ἐξετάζοντας τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ φράση, «quasi pura creatura» (C.S., κεφ. 32, σ. 93) ἔγινε ἀπὸ τὸν Νικόδημο, «ἕναν εὐλαβῆ καὶ ἐνάρετον» (Α.Π., κεφ. 33, σ. 108), τὸ κριτικάρει μὲ σκωπτικὸ πνεῦμα. Ἡ ἀλλαγὴ αὐτὴ ποὺ ἔγινε ἀπὸ τὸν Νικόδημο Ἁγιορείτη χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὸν Viller σὰν «gynecophobie de l'Athos»[1] καὶ ἀπὸ τὸν Hodges σὰν «the traditional anti-feminism of Mount-Athos»[2]. Ὑπάρχουν ὅμως κι ἄλλα παραδείγματα σεβασμοῦ τοῦ ἀβάτου τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἀπὸ τὸν Νικόδημο Ἁγιορείτη τὰ ὁποῖα δὲν ἀναφέρει ὁ Viller. Π.χ.

Τὸ	C.S., κεφ. 1, σ. 2. ...Alteri, e particolamente le donne...	γίνεται	Α.Π., κεφ. 1, σ. 10. ...διότι εἶναι πολλοί...
Τὸ	C.S., κεφ. 42, σ. 115. ...acciocchè o insuperbiamo, parendoci (come alle donne particolamente occorre) di far cose grandi...	γίνεται	Α.Π., κεφ. 43, σ. 138 ...ἢ διὰ νὰ ὑπερηφανευθοῦμε, φανταζόμενοι πὼς κάνομεν μεγάλα πράγματα...

Ἕνα ἄλλο παράδειγμα τὸ ὁποῖο πρέπει νὰ ἀναφερθῆ εἶναι καὶ ἡ ἀκριβὴς μετάφραση ὅρων τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας στὴν ἑλληνικὴ γλώσσα. Π.χ.

Τὸ	C.S., κεφ. 35, σ. 102 ...Questo orazionelle si chiamamo j a c u l a t o r i e, perchè sono come jacoli, e dardi che si lanciano verso in cielo...	γίνεται	Α.Π., κεφ. 36, σ. 126 ...Αἱ μικραὶ δὲ αὐταὶ προσευχαὶ καλοῦνται ἀ κ ο ν τ ι σ τ ι κ α ὶ καὶ σ α ϊ τ ε υ τ ι κ α ί, διότι εἶναι σὰν τὰ ἀκόντια, ἤτοι κοντάρια καὶ σάϊταις ὁποῦ κονταρεύονται εἰς τὸν οὐρανόν...

1. Ἔ.ἀ., σ. 176.
2. Ἔ.ἀ., σ. 47.

Τὸ	C.S., κεφ. 44, σ. 123. ...dai meriti della vita e passione del suo unigenito Figliuolo...	γίνεται	Α.Π., κεφ. 45, σ. 145 ...Ὅσον καὶ ἀπὸ τὰς ἀξιομισθίας τῆς ζωῆς καὶ τοῦ Πάθους τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ του...

4. Συμπεράσματα. Εἶναι γεγονὸς ἀναμφισβήτητο ὅτι ὁ Νικόδημος Ἁγιορείτης χρησιμοποίησε βιβλία Ρωμαιοκαθολικῶν συγγραφέων, τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται σὲ θέματα πνευματικότητας. Ἄλλα ἀπὸ αὐτὰ εἶχε μόνο σὰν βάση, σὲ ἄλλα ἔκανε πολλὲς προσθαφαιρέσεις, σὰν κι αὐτὲς ποὺ συναντήσαμεν στὴ σύγκριση μεταξὺ C.S. καὶ Α.Π., καὶ τέλος ἄλλα μετέφρασε. Ὁ Νικόδημος ὅμως γνώριζε καλὰ ὅτι, τὰ θέματα, ποὺ ἐξετάζονται στὰ κείμενα αὐτὰ δὲν ὑπεισέρχονταν σὲ ζητήματα δογματικὰ ἢ ἐκκλησιολογικά.

Εἰδικότερα στὸ περιεχόμενο τοῦ C.S. δὲν συναντᾶμε παρὰ μόνο πρακτικὲς συμβουλές. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Hodges ὑποστηρίζει ὅτι ὁ Scupoli, «...he is speaking from personal experience...»[1].

Τέλος πρὶν κλείσω τὸ ἄρθρο αὐτὸ θὰ ἤθελα νὰ ὑπενθυμίσω καὶ μιὰ ἄλλη σύγκριση, ἐκείνη μεταξὺ τῶν δύο συγγραφέων. Ὁ Scupoli συκοφαντεῖται καὶ καθαιρεῖται, ἀλλὰ καὶ φυλακίζεται. Ὁ Νικόδημος Ἁγιορείτης λίγο ἔλλειψε νὰ θεωρηθῆ σὰν αἱρετικός, ἐπειδὴ παρεξηγήθηκε ὁ ζῆλος του γιὰ τὴ συμμετοχή του στὸ κίνημα τῶν κολλυβάδων. Ἄλλωστε ὁ φίλος του ὁ Ἀθανάσιος Πάριος δὲ γλύτωσε τὴν ποινὴ τῆς καθαιρέσεως. Ὁ Scupoli πέθανε στὰ 1610 «...en odeur de sainteté...»[2] καὶ ὁ Νικόδημος Ἁγιορείτης πέθανε στὰ 1809, ἀλλὰ ἀνακηρύχθηκε ἅγιος στὰ 1955. Τέλος, ἐνῶ τὸ βιβλίο Α.Π. τοῦ Νικοδήμου Ἁγιορείτη διαβάζεται ἀκόμα στὴν Ἑλλάδα, στὴ Δ. Εὐρώπη τὸ C.S. τοῦ Lorenzo Scupoli μένει ἕνα ξεχασμένο βιβλίο παλιᾶς πνευματικότητας[3].

Ἑταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Κ. ΠΑΠΟΥΛΙΔΗΣ

1. Ἔ.ἀ., σ. 41.

2. Βλ. «Préface des éditeurs» τῆς γαλλ. ἐκδ. τοῦ «Combat Spirituel», Turnhout 1923, σ. 10.

3. Βλ. C. Papoulidis, Portée Oecuménique, ἔ.ἀ., σ. 108.

RÉSUMÉ

Constantin Papoulidis, Comparaison du livre «Ἀόρατος Πόλεμος» de Nicodème L'Hagiorite avec «Combattimento Spirituale» de Lorenzo Scupoli.

L'auteur approfondit à l'influence occasionelle de l'Église Catholique-Romain sur les écrits du Saint orthodoxe, Nicodème L'Hagiorite et spécialement sur la parenté de son livre «Ἀόρατος Πόλεμος» avec «Combattimento Spirituale» de Lorenzo Scupoli.

Nicodème L'Hagiorite utilisa des ouvrages d'auteurs catholiques-romains traitant la spiritualité. Mais il se servit d'eux seulement comme base: il modifia certains éléments et en traduisit d'autres. Il savait pourtant que les sujets qu'il traitait n'entraient pas dans les domaines dogmatiques et ecclésiologiques.